

twalf, de wijzer van die ééne klok, die voor dien éénen dag slechts was gebouwd.

En in dat geloof, waarvoor wij — God zij geprezen — geen enkel bewijs hebben, in dat geloof, welks ontogenheid aan elk bewijs de roem der dagen is, in dat geloof nemen wij aan, dat Christus in Gethsemane gebedd heeft voor God, die maar éénmaal hier over Hem bracht, of brengen kon, wat nu Hem overkwam.

Als het niet geopenbaard was, dan zouden wij er niets van weten. Maar door openbaring weten wij: dat de drinkbeker klaar stond. De hand schreef op den muur: mene, mene, tek, ufsin. Alleen de Borg kon het lezen, en kon het niet niet-begrijpen.

De beker.

De hand.

De Borg.

K. S.

KERKELIJK LEVEN.

Reorganisatie, geen reformatie.

VIII. (Slot.)

In deze artikelen wordt besproken het reorganisatie-rapport, ingediend bij de Synode der Ned. Herv. Kerk.

Zij hebben geen polemisch doel, maar dienen ter oriëntering van onze lezers.

En uit den naam van Commissie en Rapport, welke trouwens overeenkomt met de opdracht, en uit het „leidende woord“ blijkt, dat aan de zoo noodige Reformatie der Ned. Herv. Kerk niet gedacht wordt. Reorganisatie en Reformatie verschillen breed.

De Doelische Kerkenorde wil de Commissie zelfs niet als leidraad. Welke bezwaren ook tegen het reglement van 1816 worden ingebracht, niet dit, dat de autonomie der plaatselijke kerken werd opgeheven. De grondstructuur ook van dit reorganisatieplan is het genootschap.

De belijdenis is volgens dit rapport niet akkoord van kerkelijke gemeenschap, maar slechts gemeenschappelijk getuigenis van de Kerk. De Commissie wil geen binding aan de geheele belijdenis, maar aan het centrum, aan „geest en hoofdzak“ van de belijdenis, mits deze „geest en hoofdzak“ worden onschreven.

Het stelt teleur, dat het ernstigste bezwaar tegen het reglement van 1816 in het rapport zelf niet wordt genoemd, n.l. dat het lijnrecht ingaat tegen Gods Woord. In deze voorgestelde reorganisatie werkt blijkbaar niet de drang om de Kerk in te richten overeenkomstig de instelling van Christus en de apostelen.

De eerste reden tot organisatie wordt ontleend aan een fictie... de fictie van de volkerkerk.

Als tweede reden wordt opgegeven, dat de tegenwoordige organisatie vele misstanden en misverstanden heeft veroorzaakt. Het is echter de vraag, of deze bij verwerking van dit plan niet zouden vermeerdere.

De derde reden is het meest opportunistisch. De huidige organisatie biedt geen ruimte om het groote-stads-probleem, enz. op te lossen. Kon daarvoor echter niet met een geringe wijziging volstaan?

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Johann Albrecht Bengel.
(1687—1752.)

II.

Zijn leven is niet rijk geweest aan afwisselende gebeurtenissen.

Hij werd in 1687 geboren te Winnenden, een klein stadje in Württemberg, vijf uur van Stuttgart verwijderd. Hij was zó zwak, dat de nooddoop hem werd toegediend. Zijn vader ontviel hem, toen hij zes jaar oud was.

Van jongsaf aan had hij een vroom gemoed. „Ik heb in mijn jeugd“ — zegt hijzelf in zijn dagboek — „zuivere, reine, zachte, goddelijke aandoeningen gehad. Toen ik ongeveer zes, zeven jaar was heb ik mij zeer verheugd over de in de kerk aangehechte teksten uit den brief aan de Romeinen over dood, zonde, gerechtigheid, wonder des Heeren Jezus enz.“

Bengel had een vlug verstand en leerde gemakkelijk. Op dertienjarigen leeftijd is hij verrukt over de schoonheid der klassieken en zegt van Cicero's redevoeringen, dat hij nooit in éénmaal te veel daarin kon lezen, omdat 't hem te zeer zou hebben aangegrepen. Zijn lievelingsschrijvers werden Joh. Arndt, Joh. Gerhard en A. H. Francke.

Zestien jaar oud wordt hij toegelaten tot de studie der theologie aan de Universiteit te Tübingen. Er hoortschte een goede geest onder de studenten. Hij vertelt zelf, dat God in dien tijd onder de oudere studenten een buitengewoon ijver om godvruchtig te leven had verwekt, een ijver, die voor velen blijvende, gezegende vrucht droeg.

In 1713 — we zullen niet te uitvoerig worden — werd hij benoemd tot docent aan de school voor voorbereidend hooger onderwijs te Denkendorf. Voordat hij deze functie aanvaardde, heeft hij een langdurige reis gemaakt. Deze reis is van groote betekenis voor zijn vorming geworden, omdat hij gelegenheid had de voortreffelijke geleerden uit dien tijd persoonlijk te leeren

Verwondering baart het, dat men zich op ethische voornamen beroept, waar het gaat om de ontwikkeling van het klassieke Gereformeerde Kerkbegrip.

Over leertucht wordt slechts onder de grootste reserve gesproken. Niet afwijkingen van de leer, zelfs niet excessen, maar alleen ondermijning en excessen mogen bestrafen. En dan wordt dit „bestrijden“ nog zó verzacht, dat men niet behoeft te vragen, wat er van die leertucht worden zal.

Het centrum van de belijdenis wordt gezocht in „de belijdenis van Jezus Christus, Gods eeniggeboren Zoon, onzen Heer“. Zelfs de apostolische geloofsbelijdenis is dus als centrum nog te breed. Allerlei richtingen kunnen dan in de Herv. Kerk worden geduld. Misschien hoopt de commissie zó ten minste de modernisten te kunnen weren. Maar ook daarmee kon zij wel eens bedrogen uitkomen.

Een ingezonden stuk van Dr. J. Riemens in „De Nederlander“, tegen ons eerste artikel gericht, bood ons aanleiding het leven naar de voor onzen tijd herziene Dordtsche Kerkenorde aan te prijzen.

Uit de artikelen zelf wordt met citaten aangegeven, dat, indien dit ontwerp tot reorganisatie wet wordt, de Ned. Herv. Kerk haar hiërarchisch genootschappelijk karakter blijft behouden.

Vergeleken bij vroegere formulering, betekent de thans voorgestelde proponenten-formule een vooruitgang. Evenwel is ze nog zó rekbaar, dat men er tegen afwijkingen niet veel mee zal kunnen uitrichten.

De afzonderlijke artikelen over leertucht versterken den indruk, welke door de inleiding is gewekt. Zij wordt alleen geëffend bij „ernstigen“ strijd tegen de belijdenis. Wat ernstig en niet-ernstig is, hangt af van de willekeur der vergaderingen. Op een leergeschied maar in geen tien jaar worden teruggekomen, ook niet, als bewezen kan worden, dat een beslissing niet is konform de Heilige Schrift. De grondregel voor alle tucht, aangewezen in Matth. 18, wordt totaal genegeerd. Een predikant kan niet uit zijn ambt worden ontsd, maar hem wordt bij „ernstigen“ afwijking ongevraagd ontslag verleend. De leertucht over niet-ambtsdragers treedt op den achtergrond. De predikanten, die vóór het eventueel in werking treden van het nieuwe reglement, in het ambt stonden, kunnen nooit door leertucht worden getroffen. Toch moeten zij in de kerkelijke vergaderingen leertucht oefenen. Wat kan daarvan worden verwacht?

In cauda venenum.

In den staart zit het venijn.

Dat geldt van menig artikel of menige artikelenreeks.

Maar van ons behoeft men dit niet te verwachten.

Hoezeer wij ons ook hebben beijverd onze lezers tot recht oordeelen over het concept-reglement tot reorganisatie van de Ned. Herv. Kerk in staat te stellen en daarbij het ongenoegzame van die reorganisatie met en uit de stukken aan te toonen, we schreven sine via et studio.

Geen druppel venijn vloeide uit onze pen.

En we willen ook in ons slotartikel, in den staart, het venijn geen plaats gunnen.

Integendeel zelfs.

Wij wenschen nu nog de goede graantjes uit te zoeken in dit ontwerp en onze lezers tot waardeering daarvan op te wekken.

Op ons eindoordel hebben deze te waardeeren elementen geen invloed.

Ze kunnen het karakter van dit ontwerp niet veranderen.

kennen. Zoo verzamelde hij een rijken schat van kennis.

Het bezoek aan Halle was voor hem het glanspunt van de reis. Halle noemde hij: het middelpunt der vroomheid van dien tijd. Vooral de geheiligde persoonlijkheid van Francke maakte een onuitwisbaren indruk op hem.

Begin December heeft hij zijn latijnsche intrede. Het onderwerp is veelzeggend: „Over den zekersten weg om door het staan naar de godzaligheid tot de ware vorming te komen“. Uit den inhoud blijkt, dat hij 't met de Piëtisten niet geheel eens is. Geleerdheid staat bij hem hoog aangeschreven: „Alle dingen moeten den godvruchtigen ten goede medewerken — ook de geleerdheid“. Godzaligheid moet echter het eerste en het laatste doel zijn.

Acht en twintig jaar lang heeft Bengel dit ambt vervuld. Hij was een uitstekend docent en werd door zijn leerlingen, zeer geliefd — we konden dat uit onderscheiden getuigenissen van oud-leerlingen opmaken. Een raad gaf hij z'n leerlingen zonder ophouden: hebt den Bijbel lief! Schat geen boek zó hoog als uw Bijbel; slechts in den Bijbel waait de reine, goddelijke Geest.

Meermalen werd hem een professoraat aangeboden — hij weigerde echter steeds en voelde zich als docent volkomen op zijn plaats.

Menscheener heeft hij nooit gezocht. 't Heeft hem dikwijls bedroefd, dat ook in de wereld der godgeleerden zooveel zich naar voren drongen en zichzelf zochten.

Hij schreef eens ietwat ondeugend: „Hoe verder ik mij van 't rumoer der wereld verwijder des te aangename is 't, in mijn geweten God alleen te genieten, die groter is dan de geheele wereld, ook de geleerde“.

De deugden van bescheidenheid, nederigheid en ootmoed schitteren op buitengewone wijze in zijn leven. Neen, hier is geen hoogmoed, die 't kled der nederigheid zich omhangt. Rustig kan hij zijn weg gaan want 't zegt voor mij zeer weinig anderen aan de Universiteit en in 't algemeen in de wereld te zien schitteren — mijn verlangen gaat uit naar het hemelsche“.

Toen een landbouwer zijn vraagde er over uitdruk, dat hij hem eindelijk persoonlijk eens gezien had, ant-

Maar wel willen we den goeden wil van de opstellers doen uitkomen en hun bedoeling prijzen. Zoo stemt het aangenaam, dat in art. 1 wordt uitgesproken, dat de regeering der Kerk op grond van het Koningschap van Christus wordt uitgeoefend.

Ook de inlassching in art. 8, waarbij bepaald wordt, dat „een meerdere vergadering ook niet overgaat tot behandeling van wat in eersten aanleg in een mindere vergadering behoort, tenzij het in deze niet kon afgehandeld worden“, is ons natuurlijk sympathiek.

Niet minder heeft het onze instemming, dat er naar gestreefd wordt de bevoegdheid van den Kerkeraad uit te breiden en de Diaconie tot haar ware taak terug te roepen.

Evenzeer dunkt het ons van belang, dat de formulieren inzonderheid van Doop en Avondmaal weer een weinig in eer worden hersteld. Art. 23 schrijft voor, dat de sacramenten bedienend moeten worden „overeenkomstig de daarop betrekking hebbende liturgische formulieren“. En in de „Toelichting“ zegt de commissie: „Bij de bediening der Sacramenten en de zorg voor de kerkelijke huwelijksbevestiging wordt opzettelijk naar de desbetreffende formulieren verwezen. In een gereorganiseerd kerkelijk leven mag de willekeur op grond van art. 22 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden niet gehandhaafd blijven, als kwam het aan ieder predikant individualistisch toe, te bepalen, of hij al of niet de vastgestelde formulieren gebruiken wil. „Overeenkomstig“ of „in den zin van“ betekent overigens niet hetzelfde als: met letterlijke inachtneming van“.

Die laatste zin had er niet bij moeten staan! Die neemt veel van het voortreffelijke uit het eerste deel terug.

Als er zó de nadruk op gelegd wordt, dat men de formulieren niet letterlijk behoeft te gebruiken, valt te voorzien, dat de formulieren de nieuwe martelaars der Ned. Herv. Kerk zullen worden. De een zal ze onthoofden, de ander het rugmerg er uit wegnemen, een derde de voeten amputeren. Door die bijvoeging is het hek weer van den dam.

Maar zetten we onzen onderzoekingsstocht naar voortreffelijke elementen voort.

Bij art. 26 licht de commissie toe: „Een ingrijpende verandering betreft de regeling, waarbij de ouderlingen en diakenen, in eerste instantie, onder het opzicht van den Kerkeraad gesteld worden, ook in dier voege, dat de Kerkeraad, in eerste instantie, klachten tegen ouderlingen en diakenen behandelen mag.“ Deze verandering beteekent in ons oog inderdaad verbetering.

Ook art. 28 geeft reden tot blijdschap. De eerste zin luidt: „Het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen uit manslidmaten, die binnen de grenzen der gemeente wonen en tot beroeping van de predikanten, berust bij de gemeente, met dien verstande, dat de Kerkeraad leiding geeft“. Men bezie deze bepaling niet vanuit ons standpunt. Dan zagen we haar gaarne anders geformuleerd. Maar men lette vooral op de strekking ervan. De commissie geeft daarvan rekenschap in deze woorden: „Deze formulering wijst in de richting van de gehoopte afschaffing der kiescolleges“. Die strekking verdient voor-

woordte hij: „Ach mijn lieve man! Je hebt nu een armen zondaar meer gezien, die leven moet van Gods genade“.

Gedurende den arbeid te Denkendorf verscheenen zijn meeste werken.

Na nauwkeurig de beschikbare handschriften vergeleken te hebben en de juiste lezing te hebben vastgesteld — waarbij hij zeer voorzichtig is te werk gegaan — gaf hij het Nieuwe Testament in de oorspronkelijke taal uit.

De geleerden roemden de nieuwe uitgave zeer. Ook latere exegeten als E. Nestle verklaarden, dat Bengel met zeldzame scherpsinnigheid steeds een voortreffelijk tekst heeft gegeven en grondig werk heeft geleverd.

't Deed hem leed, dat Piëtisten zijn moeizamen arbeid niet waardeerden.

Francke's zoon vond 't groote tijdverspilling — de bestaande uitgaven van 't N. T. in het oorspronkelijke waren immers goed! Bengel schreef aan een vriend: „Deze mannen — de Piëtisten — mogen de levensboekjes hier heenteiden en daar heen en ze voorspoedig verder voeren — ik zie echter naar de bron en dit is een arbeid, waarover menigeen niet nadenkt, terwijl hij er loch wel van geniet“.

Zijn eigenlijke levensarbeid is de door mij reeds genoemde Kommentaar op het Nieuwe Testament. Aan de uitgave van dit werk is een ontzaglijke studie voorafgegaan.

Hij noemde zijn boek Gnomon, omdat 't alleen beoelde een aanwijzing, een fingerwijzing te zijn. Hij wilde er slechts in aantoonen het eigenaardige en inhoudrijke van den tekst, naar zijn stelregel: „draag niets in de Schrift in, maar schep alles uit haar en laat niets achter, wat in haar ligt“.

Bengel was diep overtuigd van den onuitputtelijk rijken inhoud der Schrift. We mogen in de Schrift niet onze eigen gedachten leggen maar met blijdend hart uit de Schrift de goddelijke gedachten naar voren brengen. Bengel zou een groot vijand van de tegenwoordige motopreken zijn geweest, en getoerd hebben op den man, die het Schriftwoord: „Wandelt voorzichtig als

zeker t
een on
de rich
lement,
Herv. K
zou sel
gekozen

In di
de mee
minder
beheers
dat we
toespre

Dit g
synode

Inkon
der Al
gaderin
Particul

„Provin

Dat e

Synode

maakt
riekt m
archie

Lotwa

dat de
dikanten

van ou
uitdruk

tal Cla

het aan

ouderlin

den pre

zou var

culiere

digden.

We z

staan ov

staat ge

engel in

We m

nis van

Algeme

voor de

uitgesch

Met h

staan.

Die b

discussi

reporten

Evenw

Want

zal het

Wij st

het idee

van teg

Intuss

zal inzi

reformat

— Alast

Wanne

komt tel

daan om

wijzen“

over Chri

gaan met

derde met

schuud v

glaswerk

Hoe ga

leert u d

Hij slu

„o God, i

of valt; b

laten arbe

is de heet

heid“.

De kon

1890 vers

uitgave in

drukken g

taling car

Ferliksh

in al zijn

De Oper

aan. Na la

den te hee

'k Zal u m

Op gram

horekoning

verklaa

tuiging, da

komen. De

2836, dan

gem zonder

nog daarna

het werke

't jaar 283

jurig rijk

engel uit C

Joh. Arndt

die den va

1705) of

en wil van de doeling prijzen, in art. 4 wordt Kerk op grond s wordt uitge-

waarbij bepaald ering ook niet eersten aanleg t, tenzij het in t, is ons na-

mming, dat er van den Kerke tot haar ware

ng, dat de for- en Avondmaal vsteld. Art. 23 edierend moeten betrekking heb- in de „Toe- de bediening de kerkelijke k naar de des- in een gereor- ekeur op grond ement voor de en, als kwam istisch toe, te estelde formu- ig" of „in den hetzelfde als- t".

moelen staan/ felijke uit het

ordt, dat men ehoest te ge- ormuleren de rk zullen wor- der het rugge- voeten ampu- hek weer van

ngstocht naar

oe: „Een in- eling, waarbij rste instantie, l gesteld wor- raad, in eerste en diakenen ring beteekent

up. De eerste g van ouder- t, die binnen tot beroeping emeente, met eiding geeft". it ons stand- ders geformu- strekking er- ekenschap in wijst in de affing der rdient voor-

hebt nu een moet van Gods

erschijsen zijn

chriften verge- hebben vastge- te werk ge- te oorspronke-

wa zeer. Ook t, dat Bengel n voortreffelij- heeft geleverd. izamen arbeid

piling — de oorspronkelijke een vriend: n de levens- e voorspoedig bron en dit denkt, terwijl or mij reeds stamant. Aan aglijke studie

t alleen be- te zijn. Hij enaardige en regel: „draag haar en laat

onnitpattelijk s Schrift niet biddend hart- voren bre- egenwoordige bben op den orzichtig als

zeker toejuiching. Een kiescollege in de kerk is een onding. We laten nu buiten beschouwing of de richtingenstrijd, die ook onder dit nieuwe reglement, indien het werd aangenomen, in de Ned. Herv. Kerk zou blijven voortbestaan, geen lichamen zou scheppen om de mannen van eigen richting gekozen te krijgen.

In dat deel van het rapport, dat handelt over de meerdere vergaderingen, vinden we uitteraard minder stof tot waardeering. Dat wordt te zeer beheerscht door de hiërarchische gedachte, dan dat we daartuit veel kunnen opdiepen, dat ons toespreekt.

Dit gaat ook door voor de zoogenaamde „grootte" synode, waarvoor dit ontwerp de lijnen trekt.

Inkonsekvent moet het heeten, dat de leden der Algemeene Synode door de Classicale vergaderingen worden gekozen. Waarom niet op de Particuliere, of zooals zij hier worden genoemd „Provinciale" Synodes?

Dat de zittingstijd van de leden der Algemeene Synode drie jaar duurt en de rooster wordt opge- maakt door de Algemeene Synodale Commissie rikt natuurlijk weer naar genootschap en hiër- archie.

Lofwaardig is het, dat er naar gestaan wordt, dat de Synode uit evenveel ouderlingen als predikanten zal zijn samengesteld. Maar een restje van ouderlingen-angst ootwaart men toch in het uitdrukkelijke voorschrift „dat bij een oneven aantal Classes deze rooster zoo in te richten is, dat het aantal predikant-leden der Synode dat der ouderling-leden met één overtreft". Naast den ouderling, die op de leer zit, kan men dus krijgen, den predikant, die op de wip zit. Deze situatie zou vanzelf al niet voorkomen, indien de Parti- culiere Synodes naar de Generale Synode afvaar- digden.

We zullen nu maar niet aan het profeteeren slaan over de „Grootte Synode", waarop veler hoop staat gevestigd en die door menigeen als reddende engel in toekomstige verte reeds wordt toegewuifd.

We meenen, dat onze lezers met voldoende ken- nis van zaken de handelingen der Buitengewone Algemeene Synode zullen kunnen volgen, welke voor de bespreking van dit rapport opzettelijk is uitgeschreven.

Met belangstelling zullen we het verloop gade- slaan.

Die belangstelling zou toenemen, wanneer de discussies publiek waren en in de bladen door reporters werden verslagen.

Evenwel ontbreekt het bij ons aan spanning. Want wij blijven erbij: ingrijpende verbetering zal het nieuwe reglement praktisch niet brengen.

Wij staan verbaasd over en bewonderen tevens het idealisme van de commissie, welke blijkbaar van tegenovergesteld gevoelen is.

Intusschen hopen we, dat men meer en meer zal inzien, dat geen reorganisatie, maar alleen reformatie de Hervormde Kerk redden kan.

— Alastrim en ambtelijk ziekenbezoek.

Wanneer er een besmettelijke ziekte uitbreekt, komt telkens de vraag weer boven: wat kan ge- daan om haar uitbreiding te keeren?

wijzen" (El. 5:15) tot aanloop nam om te spreken over Christelijke voorzichtigheid, ten eerste in het om- gaan met breekbare, ten tweede met kostbare en ten derde met gevaarlijke voorwerpen, waarbij dan gewaar- schuwd werd tegen het onvoorzichtig hanteeren van glaswerk en porcelain enz.

Hoe gansch anders Bengel's methode, die zegt: alles leert u de tekst zelf, wanneer ge verstandig zijt.

Hij sluit zijn boek met de ootmoedige woorden: „o God, door uw oordeel staat of valt, wat ooit staat of valt; behoed dat, waaraan Gij door mij hebt willen laten arbeiden: wees den lezer en mij genadig. Uw is de heerlijkheid en zal de heerlijkheid zijn in eeuwig- heid".

De kommentaar maakte een geweldigen opgang. In 1830 verscheen reeds de 8ste druk. Ook werd een uitgave in de Deutsche taal bezorgd, die door meerdere drukken gevolgd werd. Wesley zorgde voor een ver- taling van de kommentaar in het Engelsch.

Eerlijkshalve moeten we erkennen, dat Bengel niet in al zijn publicaties zoo gelukkig is geweest.

De Openbaring van Johannes trok hem steeds sterk aan. Na langdurige studie moende hij den sleutel gevou- den te hebben om de getallen uit dit boek te verklaren. "k Zal u met zijn vernuftige becijferingen niet vermoogen.

Op grond van allerlei hem onwaarlegbaar toeschijnende berekeningen — hij moende ook nu slechts Schrift- verklarander te wezen — kwam hij tot de over- tuiging, dat Jezus Christus in 't jaar 1836 zou weder- komen. De satan zou dan 1000 jaar gebonden zijn tot 2836, dan een kleinen tijd ontbonden worden, de heili- gen zonden gedurende dien tijd van ontbinding en ook nog daarna, 1000 jaar lang, in den hemel regeren. Het wereld einde en het gericht zou dus intreden in 't jaar 3838. Het duizendjarig of liever het tweeduizend- jarig rijk was derhalve niet meer zoo ver af. De engel uit Op. 14:6 met het eeuwige Evangelie is hem Joh. Arndt (gestorven 1621) of zijn school; de engel, die den val van Babylon aankondigt, is Spener (gest. 1705) of zijn school.¹⁾

Nog altijd is er een breede laag onder ons volk, dat zich om de meest primitieve voorzorgen niet bekommert.

Als het aan hen lag, liepen zij bij de lijders in en uit.

Hygiënische begrippen zijn vaak het moeilijkst bij te brengen.

Ook christenen zijn van deze zorgeloosheid niet geheel vrij.

Soms beroepen zij zich nog op Gods voorzienig- heid.

God kan mij wel behoeden, zoo redeneeren ze dan en indien Hij wil, dat ik het zal krijgen, dan kan ik het toch niet ontvluchten.

Het is echter niet het geloof, dat hen zoo spreken doet, maar roekeloos fatalisme.

De Heere zelf heeft in Zijn wetgeving aan Israël getoond, dat alles in het werk dient gesteld om besmetting te voorkomen.

Het is dan ook volkomen schriftuurlijk, als de Catechismus uit het zesde gebod afleidt, dat wij onszelf niet noodeloos in eenig gevaar mogen begeven.

Daartoe behoort voorzeker ook het bezoeken van lijders aan besmettelijke ziekten, wanneer het niet strikt noodig is.

In deze dagen, waarin de zoogenaamde alastrim zich hoelangs zoomeer verspreidt, mag hieraan nog weleens worden herinnerd.

Want niet alleen brengt men zichzelf in gevaar, maar feitelijk de heele bevolking.

Ieder heeft het dan ook aan zijn conscientie voor te leggen: word ik waarlijk van Godswege aan zulk een ziekbed geroepen?

Wie er inderdaad wordt geroepen, mag geen vrees kennen.

Hij heeft zijn vertrouwen te stellen op Hem, die het leven kan behouden en wederom nemen.

Zulk een zieke mag niet zonder verzorging blijven.

Allen, die voor de verzorging onmisbaar zijn, hebben volle vrijheid er heen te gaan, de ge- volgen aan onzen God overlatend.

Lafheid is steeds verachtelijk.

Maar inzonderheid, als zieken er de dupe van worden.

Echter staat de kwestie of men aan het bed van een besmettelijken zieke geroepen wordt, niet zoo eenvoudig, als men vaak wel meent.

Zelfs in medische kringen is men daarvan niet altoos voldoende doordrongen.

Soms rijst twijfel of dokters zichzelf wel genoeg observeeren ten einde te weten te komen of de eerste symptomen van een besmettelijke ziekte zich bij hen opdoen.

En in den griepstijd en in de alastrimperiode kwam het voor, dat artsen, die zelf de ziekte onder de leden hadden, toch nog eenigen tijd hun praktijk bleven waarnemen.

Natuurlijk deden zij dat niet met klare bewust- heid, nog minder met opzettelijkheid, maar meer uit verwaarloozing van zichzelf.

Toch mag dit, hoeveel lof we ook hebben voor medischen ijver en opofferingszin, niet geschieden.

Ook lijkt het ons een probleem, of dokters, die het eene oogenblik een besmettelijken zieke be- zoeken en het andere zich naar de woning van andere

Jammer, dat vele verwerders van Bengel nog verder dan hun meester gingen en de leer van het duizend- jarig rijk tot een hoofdartikel van hun Christelijk geloof maakten. In 1836 verwachten velen de wederkomst van Christus.

Natuurlijk tevergeefs want „van dien dag en die ure weet niemand, ook niet de engelen der hemelen, dan mijn Vader alleen", zegt Jezus zelf (Matth. 24:36).

Bengel werd door zijn vrienden gewaarschuwd zijn kostbaren tijd niet aan zulke ijdele bespiegelingen te besteden.

Helaas heeft hij naar hen niet geluisterd.

Met een enkel woord wil ik nog herinneren aan Bengel's geschriften, waarin hij kritiek oefent op Zin- zendorf en de hem volgende Broedergemeente.

Bengel en Zinzendorf hadden veel punten van aan- raking, zij geloofden in elkanders goede trouw en hielden geregeld briefwisseling.

Maar ernstige bezwaren had Bengel tegen zijn een- zigtigheid en wonderlijke uitdruckswijze. Ongetwij- feld stond Bengel als theoloog veel, veel hooger.

Zelfs leden van de Broedergemeente erkennen tegen- woordig, dat Bengel in menig opzicht gelijk had. In 't boek van den predikant der Evangelische Broeder- gemeente te Zeist, Dr Th. Müller, dat een blik in de geschiedenis der gemeente geeft, las ik deze oerlijke bekenenis: „Niet het feit, dat Zinzendorf vele tegen- standers gehad heeft, geeft blijk daarvan, dat de oude meesch nog vaak in hem heerschappij voerde — hoe grootser een mensch, hoe talrijker zijn vijanden — wel echter de mateloze heftigheid, waarmede hij met de pen soms tegen hen uitgevaren is, ook tegen dogenen, die, als de bekende Württembergse theoloog Bengel gegronde aanmerkingen op enkele zijner leerstellingen maakten" (bl. 202 van het in 1925 verschenen boek).

Zijn laatste levensjaren bracht Bengel te Stuttgart door. Hier benaauwde hem de sociale nood van het volk en de onverschilligheid in de hogere kringen, die in overduid en uitspattingen leefden. „Er moet een zondvloed komen", zuchtte hij

patiënten begeven, niet een groot gevaar voor de uitbreiding van een epidemie vormen.

Wij vermeten ons niet aanwijzing te geven, hoe dit probleem althans eenigermate kan worden op- gelost.

Het is onze bedoeling voor iets anders attentie te vragen, n.l. voor de taak van het ambt ten aanzien van besmettelijke zieken.

Dit behoort onder ons vast te staan: wanneer zieken, onverschillig waaraan zij lijden, geestelijke hulp van noode hebben, mag het ambt zich hieraan niet onttrekken.

Toch kan hieruit niet de simplistische konklusie worden getrokken: elk predikant en iedere ouder- ling, die er kennis van krijgt, dat iemand door besmettelijke ziekte is aangetast, moet er dadelijk een bezoek brengen.

Zonder eenigen twijfel is het 's Heeren wil, dat wij het verstand, dat Hij ons schonk, ook in zoo'n geval niet op non-activiteit zetten.

Een belofte, dat een predikant of ouderling zelf niet zal worden aangetast, bevat de Schrift niet.

Evenmin een belofte, dat hij de besmetting niet op anderen zal overbrengen.

Wanneer dan een ambtsdrager zulk een bezoek aflegt, heeft hij er zich wel ter dege rekenschap van te geven, dat hij een gevaar kan worden voor zijn gezin. Voor den predikant klemt dit nog te meer, waar hij gewoonlijk in vele huisgezinnen komt en bovendien soms honderdtallen van cate- chisanten heeft.

Daar moet wel een sterk roepingsbewustzijn we- zen om in zulke omstandigheden een lijder aan eenige besmettelijke ziekte op te zoeken.

Dat sterke roepingsbewustzijn zal stellig wor- den gemist, wanneer de zieke niet in bepaald gevaar verkeert. Voorzeker is het dan wel aangenaam met dominee of ouderling te kunnen spreken, maar van noodzaak is er geen sprake. En nu kunnen juist lichte gevallen oorzaak worden van zware besmetting. Daarom mag in het algemeen de raad worden gegeven: geen gemeentelid ontbiede bij be- smettelijke ziekte, tenzij dan in uiterste noodzaak, predikant of ouderling.

Heeft de ambtsdrager een besmettelijke zieke bezocht, dan neme hij alle voorzichtigheidsmaat- regelen, welke de medische wetenschap aan de hand doet. Vóór hij weer in de gewone samenleving treedt ontsmette hij zich zooveel mogelijk. Vooral trekke hij andere kleeding aan.

Maar dat is niet alles.

Indien er een epidemie uitbreekt mag het wel- eens ernstig worden overwogen, of niet één be- paalde predikant of ouderling voor het bezoek aan de lijders zal worden aangewezen, die dan van het overige ambtswerk, vooral huisbezoek en cate- chisatie, gedurende dien tijd wordt vrijgesteld. Het meest zal daarvoor in aanmerking komen de ambts- drager, die geen gezin of althans het kleinste ge- zin heeft. Of ook een bejaarde broeder, die men- schelijkerwijs het leven bijna achter zich heeft.

In andere gevallen van nood wordt evenzoo ge- handeld.

Wanneer twee schipbreukelingen zich aan een stuk wrakhout vastklemmen en het blijkt, dat dit hen op den duur niet zal kunnen dragen, dan zal hij, die het minst voor anderen heeft te zorgen

Toch was hij geen pessimist en was over 't alge- meen vroolijk van aard.

Veel leed heeft hij moeten dragen maar — ge- tuigt hij zelf — 't was mij steeds een krachtige prikkel om mijn leven te richten op de eeuwigheid.

Vanaf 1714 tot zijn dood toe was hij in een gelukkig huwelijk verbonden met Johanna Regina Seeger. Zij nam aan zijn werk levendig deel, en begon in haar huwelijk nog Grieksch te leeren.

Twaalf kinderen werden hem geboren. Van één zoon, die schulden maakte en slecht gezelschap zocht, heeft hij veel verdriet gehad. „Onder mijn vele moeilijkheden en teleurstellingen zijn die de bitterste, die gij mij aandoet", schreef hij hem in een brief.

Met heimwee zag hij den laatsten tijd van zijn leven naar het einde uit.

De dood had geen verschrikking voor hem, die eens van zijn geloofsverwachting de schoone omschrijving had gegeven: „Mijn gansche Christendom bestaat daarin, dat ik het eigendom van mijn Heere Jezus Christus ben, en dat ik dit feit alleen mijn eenige roem en mijn gansche zaligheid acht".

Het sterven bracht hem in gemeenschap met zijn Het- land, Dien hij in een van zijn verzen — want Bengel is ook dichter van mooie geestelijke liederen ge- weest — zoo innig had toegesproken:

Du bist, mein Jesu, mir zugut
Vom Vater ausgegangen
Und, wie man sonst den Mördern tut,
Für mich am Holz gehangen.
Nun denn, so überwind' in mir
Des Satans Werk, der Welt Begier
Und meines Fleisches Pochen.
Vollführe deine Wunderschlacht
In mir durch deines Geistes Macht,
Du hast mir 's ja versprochen.

of op vervorderden leeftijd gekomen is, zich op-offeren.

Bij de redding van drenkelingen worden dezelfde motieven in rekening gebracht.

Aan hen, die zich gaarne opofferen, ontbreekt het niet alleen niet in lichamelijken, maar ook niet in geestelijken nood.

Dan openbaart zich het geloof van een anders ongekende zijde.

Het brengt als het moet willig het offer van eigen leven.

Maar dan behoort ook de overtuiging er te zijn: het moet.

Zoo was het immers ook bij uw Heiland.

Een tijdlang ontweek Hij het gevaar.

Zijn ure was nog niet gekomen, onderricht u de Schrift.

Maar toen Zijn ure gekomen was, diende Hij niet terug, doch vernieuwde Zich tot den dood, ja tot den dood des kruises.

Zullen wij Zijn navolgers zijn, dan hebben we het gevaar te mijden, zoolang het kan. Maar geen angst mag ons verlammen, wanneer het oogenblik van het heilige moeten is aangebroken.

Hoewel de alastrim gelukkig betrekkelijk gunstig verloopt, mogen onze kerkeraden het een en ander, dat we hier aanroerden, wel tot voorwerp van beradslaging maken.

Een kerkeraad, die dit alles nauwgezet heeft overleed en zijn maatregelen als onder 's Heeren aangezicht heeft getroffen, is verantwoord, wat er ook gebeure.

HEPP.

PERSSCHOUW.

Polemiek van „De Rotterdammer“.

„De Rotterdammer“ heeft geantwoord op wat ik hier schreef. Algemeene titel is: de hoornstoot van de Schilder tegen ons blad.

Blijkens thema en verdeling, die na de inleiding behoort in drie punten gegeven is, valt onder dat één begrip „hoornstoot“ (hetwelk naar mijn beste weten een aanvallende beweging is) alles wat ik hier, voornamelijk in tweeder instantie schreef. In eerster instantie schreef ik ongeveer 6 regels (ik heb het niet nagelezen momenteel; als het er dus 7 zijn of 8, verzoek ik niet van handigheidjes beschuldigd te worden). Die 6 regels waren inderdaad aanvallend. Wil de heer Diemer zo een hoornstoot noemen: het zij zoo, ieder zal van deze originaliteit en geestigheid niet hetzelfde denken. Maar de rest van wat ik schreef was in elk geval alleen verweer, en dus geen hoornstoot.

Ik zal deze week nog niet schrijven, omdat het register op den jaargang deze week komt en ik dus van de beschikbare ruimte zeer onzeker ben. Tot later dan.

Over huisbezoek.

De P. van Dijk, de prettige kroniekschrijver van Geref. Theol. Tijdschrift, zegt in dit orgaan:

Misschien vinden de ideeën over 'huisbezoek en de zielszorg van den Amerikanischen Dr. Moses R. Lovell in ons nuchtere Holland beter onthaal.

Ze worden echter op een manier geïntroduceerd, die al van te voren een paar rimpels op 'voorhoofd brengt.

In de N. R. C. van 20 Aug. leest ge:

„De organisatorische moeilijkheden der hedendaagse Kerkgenootschappen berusten op een tweeslachtigheid in het uitgangspunt... Eensteels is de kerk nog steeds uitgesloten van de goddelijke waarheid en anderdeels tracht zij te worden de geneesmiddelen der menselijke ziel.“

Het ligt zeker aan mijn antiek-religieuze begrip, dat ik zoo'n uitspraak ongeveer gevoel alsof een medisch blad schreef:

De moeilijkheden van den arts berusten goeddeels op de tweeslachtigheid in zijn arbeid. Eensteels reikt hij het eenig juiste geneesmiddel „goddelijke waarheid“ anderdeels tracht hij zijn patiënt te genezen.

Maar die introductie daargelaten: Dhr. Moses R. Lovell heeft ook een nieuwe methode voor huisbezoek ontdekt.

Dat is er geen voor de dorpen; en ook geen om alleen op jaardagen toegepast te worden.

In zijn gemeente te Washington heeft hij „The Life Adjustment Centre“; in 't Hollandsch: „Het centrum voor het in orde brengen van 'het leven“.

Dit heet de rationalisatie van de kerkeijke zielszorg. Ze is een afzonderlijke tak van dienst Zielszorg op wetenschappelijke wijze. Het centrum bestaat uit den predikant, twee geneesheeren, vijf psychiaters, onder wie een specialiteit voor kinderen, twee maatschappelijke werkers, één directeur voor godsdienstige opvoeding, en één algemeen raadsman.

Wat de predikant onder wiens persoonlijke leiding deze staf staat, zelf doet is waarschijnlijk Committee Adjustment: Het in orde houden van al die comité-heeren.

In ieder geval heeft dit Centrum niet minder dan drie maanden proef genomen die zoozeer slaagde, dat de nieuwe tak van dienst permanent geworden is. Menschen in allerlei levensmoeilijkheden hebben reeds haat gevonden.

De enthousiaste aankondiging eindigt met deze woorden:

„Ongelukkig verdient navolging van deze proeve ook ten aanzien overweging. Allicht biedt een dergo-

lijke methode inzonderheid in de groote steden meer kans tot wat men zielsbehoud noemen mag, dan het zinloos naloopen van leden trap-op, trap-af“.

Alweer dus komt ons onderwetsche huisbezoek in 't gedrang.

Het is ook al niet duidelijk hoe dit werkt. Het kan zijn, dat zelfs tot in onze kleine dorpen toe reeds jaren lang op die manier gewerkt is, al hebben dominee en kerkeraad er steeds voor gepast ook zelfs maar een titel voor zulk werk te bedenken.

Want ook een dorpsdominee stuurt aan gemeentelid wel eens naar een geneesheer, of een zenuwarts; en een boerenkerkeraadslid neemt af en toe een heaturid van Patrimonium in den arm om eens te gaan praten met een workman, die zit te tobben.

Onzen directeur voor godsdienstige opvoeding hebben we in het Hoofd onzer Christelijke school.

Maar als 't wat anders is, als het de bedoeling is om een wetenschappelijk, rationaliseerend, experimenteel heur van zielszorgers den menschen op hun dak te sturen, dan hoop ik voor alle Nederlandsche kerken zonder onderscheid, dat de oprichting van zulk een „centre for life adjustment“ nog jaren lang achterwege zal blijven.

Vele koks verzouten de bij, zeiden onze verstandige vaders.

Wij denken aan de waarschuwing van Bergson, die we zonder twijfel op het religieuze leven nog beter kunnen toepassen dan op wolk ander tarring.

De psycholoog komt tot scepticisme als hij na eerst de ziel dood te hebben geanalyseerd de ziel zoekt.

De ontleding brengt ons alleen met het relatieve in aanraking, maar er is een soort intellectueel invoelen dat ons den toegang tot den binnenkant der verschijnselen onthult: de intellectuele auralatie van het leven.

Men kan wel af dalen van de intuïtie naar de analyse, maar een opklimming van de analyse naar de intuïtie is en blijft onmogelijk.

Als ik goed begrijp, leer ik hieruit dat de ziel van zulk een Washingtonschen christen te minder voor een dominee met diens religieuze invloeden bereikbaar wordt naarmate zij meer onder de bewerking van de adjustmentanalisten is geweest.

Ik verbeeld mij dat dit invoelen van het religieuze leven zijner schapen beter aan den onderwetschen intuïtieve dominee met zijn gerogeld huisbezoek is toevertrouwd dan aan het geleerd „bureau voor het in orde brengen van 'het leven“.

Maar we erkennen dat wij nog behooren tot hen die het antiek-religieuze begrip huldigen dat de gezondheid der ziel onafscheidelijk samenhangt met de aanvaarding van de goddelijke waarheid in de Heilige Schrift.

K. S.

CORRESPONDENTIE.

Herinnering.

8 October a.s. wordt gedieponoord over het abonnementsgeld voor den termijn 1 October 1929—1 April 1930 (ad f 2.50 en 15 cte dispositiekosten).

In verband hiermede verzoeken wij onzen abonnees, die er de voorkeur aan geven het bedrag te remitteren, dit vóór genoemden datum te willen doen. (Postrekening 30000).

De Uitgevers.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweemaal te:

Leemster: B. Bouma te Dirksloot en H. H. v. Kappel te Kooten.

Beroepen te:

Antwerpen (Belgie): H. J. Winter, cand. te Den Oever (op Wieringen).
Bolnes: J. H. Meynen te Zalk.
Hillegom: L. Oranje te Laren (N.-H.).
Oudebroek: J. Bosch te Grifpskerk (Gron.).
Vledder: J. F. W. Erdmann, cand. te Hilversum (hulppr. te de Bilt).
Vries (Dr.): W. J. v. Enk, cand. te Kampen.

Aangenomen naar:

Nieuweroord (Dr.): M. v. Dijk te Hills (N.-A.), met verlof hier te lande.

Bedankt voor:

Leens: A. B. W. M. Kok te Zaanslag.
Lutjens: A. B. W. M. Kok te Zaanslag.
Nieuw-Pekela: J. B. v. d. Sijp te Kollumerpoort.
Oudega (Small.): P. v. d. Marel te Krabbendam (N.-H.).

Intrede te:

Abcoude: L. W. Wessela, cand. Tekst Joh. 10: 14 en 15.

Afscheid van:

Culemborg: G. Staal, Tekst Fil. 4: 1.
Glanerbrug: T. Sap, Tekst Joh. 14: 1 en 2.
Kralingen (Rdam): J. D. v. d. Velden, Tekst Efese 3: 20 en 21 (25 Sept.).
St. Jacobi-Parochie: A. F. Keuchenius, Tekst Hand. 20: 32.

Jubileum:

2 October: J. B. v. Mechelen te Capelle (N.-Br.), 60 jaar.

Theologische School te Kampen.

Bij het gehouden admissie-examen voor toelating aan de Theologische School op 17, 18 en 19 September hadden zich opgegeven 12 kandidaten, waarvan 8 zijn afgewezen; toegelaten zijn: H. J. Meijerink, Laren (G.); P. J. Riebel, Den Haag; H. W. Rietveld, Doetinchem; R. Zijlstra, Kampen.

Voor het eerst zijn ingeschreven 19 te jaars, zodat de cursus begint met 167 studenten.

De cursus is geopend door den Pro-Rector Prof. Dr. H. Bouman, die sprak over: de geestelijke kringdienst, zoals die door Paulus getekend wordt.

Da J. D. v. d. Velden.

Dinsdag 1 October viert Da J. D. v. d. Velden, predikant bij de Geref. Kerk van Kralingen, zijn 70sten verjaardag. Met ingang van dezen datum heeft de classis Rotterdam hem op zijn verzoek, na bijna 42-jarigen dienst, op de meest eervolle wijze emeritaat verleend.

Da P. J. Lambooy.

Da P. J. Lambooy, door de Geref. Kerk van Hoogeveen uitgezonden naar Pajeti op Soemba, het Zendingsterren der Geref. Kerken van Groningen, Drenthe en Overijssel, heeft naar de „Ned.“ vercent, een ernstig auto-ongeluk gehad, waarbij hij drie ribben en een sleutelbeen brak. Zijn toestand is ernstig, maar niet levensgevaarlijk.

Candidaten tot den H. Dienst.

Door de Classis Woerden is peremptoir geëxamineerd en toegelaten tot de bediening des Woords en der Sacramenten de heer L. Zwaan, Theol. cand. te Den Helder, beroepen predikant te Zwammerdam.

Door de Classis Coevorden der Geref. Kerken is peremptoir geëxamineerd en toegelaten tot den Dienst des Woords en der Sacramenten de heer A. J. Boss, Theol. cand. te Zwolle, beroepen predikant te Mariëberg.

Kerkbouw te Katendrecht.

De groei van de gemeente van Katendrecht-Hillesluis stelt de Geref. Kerk voor moeilijkheden. Nauwelijks is het derde kerkgebouw in gebruik of reeds is er weer plaatsgebrek.

De kerkeraad van die Kerk heeft de commissie van administratie gemachtigd, zoodra door 't stadsbestuur de grond is toegewezen, tot gedeeltelijke bebouwing van dien grond over te gaan. Aan den Randweg kan een pastorie en een dito heerenhuis gebouwd worden, en aan de Van Malsenstraat een zaal voor samenkomsten, met daarboven twee woonhuizen.

De Commissie is gemachtigd om een obligatieleening uit te schrijven.

Evangelisatie.

Naar wij vernemen zal Prof. Dr. J. Waterink, Hoogleraar aan de Vrije Universiteit, aan den avond van 24 October namens de Commissie voor Evangelisatie, uitgaande van de Geref. Kerk te Leenwarden, daar ter stede een rede uitspreken. De Koepelkerk is voor dit doel aangevraagd.

— Naar wij vernemen zal het nieuwe Evangelisatiegebouw te Ede, hetwelk voor rekening der Geref. Kerk gesticht wordt, officieel geopend worden op 20 October a.s. Dit gebouw zal tevens, wegens plaatsgebrek in de kerk, dienst doen als hulplerk.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Beroepen te:

Broek onder Akkerwoude: J. W. Polman te Almelo.
Rotterdam-Z.: C. S. v. d. Ven te Arnhem.
Schiedam en Vlaardingen: A. M. Berkhoff te Amsterdam-West.

Bedankt voor:

Boskoop: N. Bijdemast te Rotterdam-Delfshaven.
Sneek: S. v. d. Molen te Lisse.

GEREF. GEMEENTEN.

Tweemaal te:

Veenendaal: J. D. Barth te Vlaardingen en M. Hofman te Krabbendam.

Beroepen te:

Ierske: J. D. Barth te Vlaardingen.

NEDERLANDSCH HERVORMDE KERK.

Driemaal te:

Utrecht (vac. B. Batelaan): A. Meijers te Hoogeveen, J. H. F. Remme te Amsterdam en J. Ph. Vreugdenhil te Gorinchem.

Beroepen te:

Aarlanderveen: J. P. E. C. Eerhard te Kethel.
Bergeijk: A. Hagendoorn, Oost-Ind. pred. met verlof te Den Haag.
Bleiswijk: P. de Looze te Renkum.
Den Burg op Texel: H. Bolten te Garrelsweer.
Brandswijk: J. D. v. Hof te Oud-Beijerland.
Gieversveen (Dr., toes.): L. P. v. d. Waal, cand. te Nieuw-Loosdrecht.
Gouda (vac. Is. Voorsteeg): F. Kijftenbelt te Feijenoord (Rotterdam).
Hindeloopen (toes.): J. v. d. Heide, cand. te Amersfoort.
Hoogland: C. J. Warners, Vlootpredikant te Den Helder.
Huizen: A. Luteyn te Genemuiden.
Kantens: C. A. Smeek te Vierhuizen-Zoutkamp.
Kendel (D.): E. H. Wieringa te Purmerend.
Leidschendam: J. de Wit te Vollenhove.
Moercapele: H. Bont, cand. te Huizen (N.-H.).
Ochten: E. V. J. Japchen te Maartensdijk (U.).
Schelluinen: A. J. v. Remmes, cand. te Zeist.
Tricht: P. Warners te Nederhorst den Berg.

Aangenomen naar:

Bovensande: J. Langhout, cand. te Nieuw-Loosdrecht.
Harmelen: D. Plantinga te Linschoten.
Harkestele: J. P. Palmboom te Boxmeer.
Workum: J. P. E. C. Eerhard te Kethel.

Bedankt voor:

Aarlanderveen: J. P. E. C. Eerhard te Kethel.
Groot-Ammer: J. v. Anstet te Putten (G.).
Koudum: J. G. Lekkerkerker te Reumdekerk.
Nijehaske: J. H. Wessel te Burum.
Ouddorp (Z.-H.): M. Otteranger te Papendrecht.
Oud-Beijerland (vac. G. J. Koolhaas): W. L. Mulder te Voortbeem.
St. Annaland: A. F. P. Pop te Vaassen.
Wilnis: J. G. Woelderink te Hoornaar.
Wolphaartsdijk: R. ten Kate te Koudekerke (Z.).

Intrede te:

Kooten (Fr.): J. W. v. Nieuwhuyzen, Tekst Rom. 1: 46.
Ter Aar: S. C. Groenewald, Tekst Jes. 40: 6-8.
Winterswijk: E. Reeser, Tekst Lukas 19: 10.

Afscheid van:

Colijnsplaat: H. L. A. Feijkes, Tekst 1 Petr. 1: 25.